

INFORMATSIOON JA DOKUMENTATSIOON
Rahvusvaheline raamatukogustatistika

Information and documentation
International library statistics
(ISO 2789:2013)

EESTI STANDARDI EESSÕNA

See Eesti standard on

- rahvusvahelise standardi ISO 2789:2013 ingliskeelse teksti sisu poolest identne tõlge eesti keelde. Tõlgenduserimeelsuste korral tuleb lähtuda ametlikes keeltes avaldatud tekstidest;
- jõustunud Eesti standardina sellekohase teate avaldamisega EVS Teataja 2014. aasta septembrikuu numbris.

Standardi on tõlkinud Mariliis Tamm, eestikeelse kavandi ekspertiisi on teinud Margit Jõgi, standardi on heaks kiitnud tehniline komitee EVS/TK 22 „Informatsioon ja dokumentatsioon“.

Standardi tõlke koostamise ettepaneku on esitanud EVS/TK 22, standardi tõlkimist on korraldanud Eesti Standardikeskus ning rahastanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

See standard on rahvusvahelise standardi ISO 2789:2013 eestikeelne [et] versioon. Teksti tõlke on avaldanud Eesti Standardikeskus ja sellel on sama staatus ametlike keelte versioonidega.

This standard is the Estonian [et] version of the International Standard ISO 2789:2013. It has been translated by the Estonian Centre for Standardisation. It has the same status as the official versions.

Tagasisidet standardi sisu kohta on võimalik edastada, kasutades EVS-i veebilehel asuvat tagasiside vormi või saates e-kirja meiliaadressile standardiosakond@evs.ee.

ICS 01.140.20 Infoteadused

Standardite reprodutseerimise ja levitamise õigus kuulub Eesti Standardikeskusele

Andmete paljundamine, taastekitamine, kopeerimine, salvestamine elektroonsesse süsteemi või edastamine ükskõik millises vormis või millisel teel ilma Eesti Standardikeskuse kirjaliku loata on keelatud.

Kui Teil on küsimusi standardite autorikaitse kohta, võtke palun ühendust Eesti Standardikeskusega:

Aru 10, 10317 Tallinn, Eesti; www.evs.ee; telefon 605 5050; e-post info@evs.ee

SISUKORD

EESSÖNA	IV
SISSEJUHATUS.....	V
1 KÄSITLUSALA.....	1
2 TERMINID JA MÄÄRATLUSED	1
2.1 Raamatukogud	1
2.2 Raamatukoguteenused ja nende kasutamine	4
2.3 Kogud	10
2.4 Juurdepääs ja vahendid	18
2.5 Haldamine.....	19
2.6 Rahastamine ja kulud	21
2.7 Raamatukogu personal	21
3 RAAMATUKOGUDE PRAEGUSED ÜLESANDED.....	22
3.1 Üldine teave	22
3.2 Raamatukogude tüübid	22
3.3 Kasutaja tegevuste muudatused	23
4 STATISTIKA KASUTUSVÕIMALUSED JA KASU	24
4.1 Taust.....	24
4.2 Arengusuunad raamatukogude tegevuses.....	25
4.3 Statistika valimine raamatukogu jaoks	25
4.4 Statistika kasutamine.....	25
4.5 Statistika esitamine sidusrühmadele	26
5 STATISTILISTE ANDMETE ESITAMINE.....	27
5.1 Üldine teave.....	27
5.2 Ajavahemik, mida andmed puudutavad	27
5.3 Valimi järgi kalkuleeritud andmed.....	27
6 STATISTILISTE ANDMETE KOGUMINE.....	27
6.1 Raamatukogud	27
6.2 Teenused ja nende kasutamine	29
6.3 Kogu	38
6.4 Juurdepääs ja vahendid	44
6.5 Haldamine.....	46
6.6 Rahastamine ja kulud (aruandeperioodil).....	48
6.7 Raamatukogu personal (aruandeperioodi lõpus)	50
Lisa A (teatmelisa) Täiendava statistilise analüüsi jaoks soovitatavad kategooriad	54
Lisa B (teatmelisa) Ekstrapoleerimine	60
Lisa C (teatmelisa) Tähestikregister	62
Kirjandus.....	67

EESSÕNA

ISO (*International Organization for Standardization*) on ülemaailmne rahvuslike standardimisorganisatsioonide (ISO rahvuslike liikmesorganisatsioonide) föderatsioon. Tavaliselt tegelevad rahvusvahelise standardi koostamisega ISO tehnilised komiteed. Kõigil rahvuslikel liikmesorganisatsioonidel, kes on mingi tehnilise komitee pädevusse kuuluvast valdkonnast huvitatud, on õigus selle komitee tegevusest osa võtta. Selles töös osalevad käsikäes ISO-ga ka rahvusvahelised, riiklikud ja valitsusvälised organisatsioonid. Kõigis elektrotehnika standardimist puudutavates küsimustes teeb ISO tihedat koostööd Rahvusvahelise Elektrotehnikakomisjoniga (IEC).

Selle dokumendi koostamisel kasutatud ja edasiseks haldamiseks mõeldud protseduure kirjeldab ISO/IEC direktiivide 1. osa. Eriti tuleb tähele panna eri ISO dokumentide heakskiitmise tingimusi. See dokument kavandati ISO/IEC direktiivide 2. osa reeglite põhjal (vt www.iso.org/directives).

Tuleb pöörata tähelepanu võimalusele, et standardi mõni osa võib olla patendiõiguse subjekt. ISO-t ei saa pidada vastutavaks sellis(t)e patendiõigus(t)e väljaselgitamise eest. Dokumendi koostamisel tuvastatud patendiõigused on kirjas sissejuhatuses ja/või ISO-le saadetud patentide deklaratsioonide loendis (vt www.iso.org/patents).

Selles dokumendis kasutatud mis tahes kaubanduslik nimetus on lisatud kasutaja arusaadavuse huvides ega tähenda toote soovitamist.

ISO vastavushindamisega seotud terminite ja väljendite selgitust ning teavet WTO tehniliste kaubandustökete lepingust kinnipidamise kohta vaadake järgmiselt veebilehelt: [Foreword - Supplementary information](#).

Selle dokumendi eest vastutab komitee ISO/TC 46 „Information and documentation“ alamkomitee SC 8 „Quality — Statistics and performance evaluation“.

See viies väljaanne tühistab ja asendab neljanda väljaande (ISO 2789:2006), mis on sisuliselt üle vaadatud eesmärgiga lahendada ISO 2789:2006 rakendamisel tekkinud probleemid ning arvestada raamatukogude teenuste uusi arenguid.

SISSEJUHATUS

See standard annab juhiseid raamatukogu- ja infoteenuste osutajatele statistika kogumiseks ja aruandluseks.

Peatükid 2 ja 6 moodustavad standardi põhiosa. Peatükis 2 antakse määratlused enamikule elementidele, millest raamatukoguteenus koosneb; määratlused on mõeldud rakendamiseks üksnes statistikas. Peatükis 6 soovitatakse, kuidas neid elemente arvestada. Täieliku ülevaate saamiseks peavad standardi kasutajad tutvuma mõlema peatükiga.

See rahvusvaheline standard hõlmab kõiki raamatukogu pakutavaid ressursse ja teenuseid puudutavaid määratlusi ning arvestusprotseduure. Eelmise standardi lisa A on koos elektrooniliste teavikute ja teenuste määratluste ning protseduuridega lisatud standardi põhiosasse, sest need teavikud ja teenused on saanud raamatukogude tegevuste tavaliseks osaks.

Põhjused, miks rahvusvahelisesse standardisse on lisatud mitu uut raamatukoguteenust, on toodud peatükis 3, kus kirjeldatakse raamatukogude praeguseid ülesandeid.

On selge, et eri tüüpi ja suurusega raamatukogudel ei ole võimalik koguda andmeid kõigi standardis toodud näitajate alusel. Täielikumaks analüüsiks on lisa A kirjeldatud mitmeid lisanäitajaid, mis on olulised ainult mõnele raamatukogutüübile. Eelnimetatud lisa eesmärk on tagada, et statistiliste andmete kogumisel kasutatakse ühtesid ja samu määratlusi ning meetodeid.

Lisa B on oluline riikliku statistika koostamisel ja avaldamisel ning võimaldab statistilisi näitajaid riikide vahel tõeselt võrrelda ka pikema aja vältel.

Raamatukogude tegevuse kirjeldamise ja laiema tutvustamise nõude saab täita vaid juhul, kui raamatukogud järgivad andmete kogumisel selle standardi juhiseid. Raamatukogudel on soovitatav rahvusvahelise standardi järgi koguda võimalikult täielikke andmeid oma töö kohta.

Lisaks jälgitakse arenguid selle rahvusvahelise standardiga seoses ja vajaduse tekkimisel lisatakse statistilisi lisameetmeid.

Tähestikuline register on toodud lisa C.

1 KÄSITLUSALA

See standard sisaldab juhiseid raamatukogu- ja infoteenuste osutajaile statistika kogumiseks ja esitamiseks eesmärgiga:

- esitada andmeid rahvusvaheliseks aruandluseks;
- tagada riikidevaheline vastavus nende statistiliste näitajate puhul, mida raamatukogude juhid sageli kasutavad, ent mida rahvusvahelised aruanded ei hõlma;
- edendada head tava kasutada statistikat raamatukogu- ja infotöö korraldamisel.

2 TERMINID JA MÄÄRATLUSED

Standardi rakendamisel kasutatakse alljärgnevalt esitatud termineid ja määratlusi.

2.1 Raamatukogud

2.1.1

teadusraamatukogu (*academic library*)

raamatukogu, mille põhifunktsioon on pakkuda teavet õppimiseks ja uurimiseks

MÄRKUS Hõlmab kõrgharidusasutuste raamatukogusid ja üldiseid teadusraamatukogusid.

2.1.2

administratiivüksus (*administrative unit*)

iseseisev raamatukogu või raamatukogude rühm, mis allub ühele direktorile või juhtkonnale

MÄRKUS 1 Sõna „iseseisev“ ei tähenda siin juriidilist või finantsiseseisvust, vaid üksnes seda, et raamatukogu on eraldiseisev üksus, tavaliselt suurema organisatsiooni koosseisus.

MÄRKUS 2 Administratiivüksus võib olla üks raamatukogu või suurem asutus, kuhu tavaliselt kuuluvad keskraamatukogu/pearaamatukogu, haruraamatukogud ja administratiivseid ülesandeid täitvad üksused. Vt näidet jaotisest 6.1.1.

2.1.3

haruraamatukogu (*branch library*)

suurema administratiivüksuse eraldi paiknev osa, mis teenindab kindlat kasutajarühma (nt lapsed, kõrgkoolide teaduskonnad) või kindlat piirkonda

MÄRKUS Hõlmab instituudi- ja osakonnaraamatukogusid ning teisi alluvaid raamatukogusid. Ei hõlma rändraamatukogusid ja väliteeninduspunkte.

2.1.4

keskraamatukogu (*central library*)

pearaamatukogu (*main library*)

administratiivüksuse osa(d), kuhu on koondatud peamised administratiivsed funktsioonid ning oluline osa raamatukogu kogust ja teenustest

MÄRKUS Mitmest haruraamatukogust koosnev administratiivüksus ei pea tingimata omama keskraamatukogu.

2.1.5

väliteeninduspunkt (*external service point*)

väljaspool raamatukoguhoonet asuv üksus, kus pakutakse regulaarselt teatud kindlat teenust

MÄRKUS 1 See hõlmab ka kohti (nt vanadekodud, piirkondlikud kultuurikeskused, haiglad), kuhu deponeeritakse raamatukogu teavikuid teatud kasutajarühma tarbeks, pakkumata teisi raamatukoguteenuseid.

MÄRKUS 2 Hõlmab teeninduspunkte, mis pakuvad e-teenuseid, aga mitte trükiste kogudega seotud teenuseid.